

Vincas URBUTIS

LIE. *skliùtas* „DAILIDĖS KIRVIS“ IR LA. *šlute* „T. P.“

E. Frenkelio žodyne lie. *skliùtas*, ko gero, palaikytas savaimė aiškiu žodžiu: tik pasakyta, kad tai ne polonizmas, kad priklauso tai pačiai žodžių grupei kaip ir *skliutiuoti, skliaū(s)tas, skliaūsti, skliaudyti, skliaustyti* ir dar palyginta su la. *slute, šlute* (F r a e n k e l s. v. *skliutà* ir *skliaūsti*). Kodėl atmestinas ankstesnis kitų įtarimas dėl skolinimo, kaip konkrečiau suvokti santykius su prirašytaisiais žodžiais bei koks galėtų būti tikrasis žodžio susidarymas, pagaliau kokie tos nedidukės žodžių grupės, etimologijos žodyne likusios visai izoliuotos (kurioje kitoje vietoje nebužsimintos), galimi genetiniai santykiai su dar kitais žodžiais ar žodžių grupėmis, – nė nesiimta aiškinti. Tokia padėtis versta verčia dar kartą grįžti prie tariamai aiškių žodžių, iš anksto įspėjant, kad ir po čionykščių pastabų dar liks ką tikslinti ar gal ir visai kitaip nušviesti.

Lietuvių kalbos atlase plačiaašmenio dailidės kirvio (raštamis tašyti), skiriamu nuo siauresnių ašmenų ir kitu kuo paprastajam kirviui artimesnio tašomojo kirvio, pavadinimai nėra kartografuoti, tik pasakyta, kad įprasčiausias pavadinimas *skliùtas* pažįstamas beveik visame lietuvių kalbos plote (LKA I 88). Į senuosius tekstus *skliuto* pavadinimui sunku buvo pakliūti – tam nebuvo palankus jų turinys. Daukšos Postilėje, viename iš stambiausių mūsų rašto paminklų, nė sykio, rodos, neužsimintas ne tik *skliutas*, bet ir joks kitas kirvis. Lieka tenkintis bemaž vien tik senųjų žodynų duomenimis. Pirmą sykį *skliutas* ir kaip tik tiksliai tokia reikšme, kokia jis įprastas ir dabar, pasirodo lietuvių leksikografijos pradininko Sirvydo antrajame žodyne: *Topor / Afcia, skliutas* SD³444 (ten pat atskirame straipsnyje dar ir dem. *skliutelis*). Pirmiausia aiškiai matyti, kad čia *skliutas* reikšme skiriamas nuo paprastojo (medžio) kertaomojo bei kapojamojo įrankio pavadinimo *kirvis*: *Siekierá / Securis, Kirwis* SD³402. Knapskio fiksuotas reikšmės skirtumas tarp le. *siekiera* ir *topór* daug kur Lenkijoje, pasirodo, etnografų konstatuojamas ir naujaisiais laikais (M o s z y ņ s k i KLS I²295). Straipsnis su antraštiniu žodžiu *Topor* buvo (perimtas iš Folkmaro) jau ir pirmajame Sirvydo žodyne, tačiau, deja, paliktas be lietuviško vertimo (SD¹181), ir tai gal rodo, kad *skliutas* nepriklausė prie įprastinės autoriaus leksikos. Kad Sirvydui *skliutas* nebuvo sykiu ir paprasto tašomojo ar, siauriau, račių kirvio pavadinimas, matyti iš tokio antrojo žodyno straipsnio: *Bartá. Afcia plaustrarij, carpentarij. Kirwis rata-*

dayliu SD³⁷. Skliutas savo pusmėnulio formos ašmenimis panašus į karo kirvį (kartu ir ietį) alebardą, kurios pavadinimas pirmajame ir antrajame žodyje išverstas nevienodai: *Hálabardá ... bardišius* SD¹⁴¹ ir *Hálábart ... Kirwis dalginis* SD³⁸¹.

Seniausias Prūsiose išlikęs lietuvių kalbos rankraštinis žodynas irgi turi žodį *skliutas* (ar gal kartais *sklutas*), tik jo reikšmė kiek mažiau aiški – nežinia, ar tai poroje kitų žodyno vietų randamo neabejotino dailidžių kirvio pavadinimo *bindokas* visiškas sinonimas, ar gal (sykiu ir) paprastesnio tašomojo kirvio pavadinimas: *Beil Sklut-tas Lex* 14; *Bindaxi Bindokas* 18; *Ziñer Axi Bindokas* 110. Artimiausiai *skliuto* leksinei aplinkai šiame žodyne dar priklauso: *Dessell Teflicza, Wedega* 23a; *Axi Kirwis* 12; *Axi so abgenuzt Kaplys* 12; *Hellepart Bartišus* 47 bei *Partisan Bartišus* 66a (dėl reikšmės ir kilmės žr. Blt XXVII (1) 8 t.).

Vėlesni Prūsų Lietuvos žodynai pradedant nuo Hako dar greta pateikia (mot. g.) *skliutà* (žr. LKŽ XII 1007), bet kad toks variantas kur nors pasitaikytų dabartinėse tarmėse, nėra žinoma.

Rūpimą *skliuto* pavadinimą pažįsta ir artimesnieji slavai. Pirmiausia, kiek tuo tarpu žinoma, žodis iškyla Kijevo pilies inventoriuje iš 1552 m. („*склюты 4*“), iš Kijevo vėliau žinomas ir asmenvardis *Склюд* (1666), dabar tik palei Baltarusiją dar randamas ukr. trm. *шклюд* (А. П. Н е п о к у п н ы й, Мовознавство 1968 6 36 ir 1970 6 34, 38; taip pat jo БСЯС 175). S. br. *склютъ* cituojamas iš dokumentų, kurių seniausias yra iš 1561 m. (Булька ДЗБМ 299). Be varianto *склюд* (su *склюдаваць* „tašyti, skliutuoti“), teikiamo ir dabartinei bendrinei baltarusių kalbai, kitas nemažiau tarmėse paplitęs variantas yra *склют*, be to, pasitaiko *шклют*, *шклюд*. Iš lenkiškų Lietuvos dokumentų *sklut* cituojamas pradedant nuo 1614 m.; retas raštų variantas yra *szk(l)ut*. Iš tarmių žinomi le. *sklut*, *sklud* (SW VI 146), *schlud* (VI 44). R. *склют*, *склюд* tepasitaiko vakarinėse šnektose, artimesnėse baltarusių kalbai. Senąja baltarusių ir lenkų kalba raštų dokumentų, turinčių rūpimą terminą, plati lokalizacija bemaž po visą etnografinę Lietuvą (žr. JbL 298 t.) lyg ir leidžia manyti, kad XVI–XVIII a. panašiai tiek Aukštaičiuose, tiek ir Žemaičiuose bene bus plytėjęs ir lie. *skliutas*.

Iš žodžio rašytinės istorijos, nors čia tik probėgšmais apžvelgtos, matyti, kad slavų šaltiniuose tas žodis anksčiau pasirodo negu lietuvių. Tad šaltiniai lyg ir paremtų lenkų kalbininkų (turimi galvoje Karlovičiaus, Briuknerio ankstyvieji darbai) reikštą nuomonę, kad veikiau skolinę lietuviai, ne slavai. Tie patys kalbininkai, tiesa, vėliau tiksliai primindavo šalia le. *sklut* esant lie. *skliutas* (SW VI 146, B r ü c k n e r SE 494), nesiryždami aiškiai pasakyti, koks tarp jų santykis. Frenkelis, rašydamas savo žodyne, kad le. *sklut* skolintas iš lietuvių kalbos, buvo ne visai tikslus, sudarydamas įspūdį, kad remiasi Otrembskio nuomone ir ją dar supriešindamas su Briuknerio nusistatymu. Nurodytoje vietoje (J. O t r ę b s k i, SIOcc XIX 475), recenzuodamas K. Jablonskio knygą (JbL), Otrembskis tik sutrumpintai pakartoja porą ten iš lenkiškų

dokumentų cituojamų ištraukų, tepridurdamas, kad Briukneris savo žodyne abejojęs dėl lie. *sklut* kilmės. Tad ir Otremskij veikiau reikėtų skirti prie abejojančiųjų.

Svarbiausias dalykas, kuris neleidžia laikyti lie. *skliūtas* skoliniu ir iš sykio verčia jį toliau nagrinėti kaip savo darinį, yra tai, kad jis nėra lietuvių kalboje izoliuotas, kad šalia jo dar žinoma tokios pat reikšmės paralelinių darinių, būtent: *skliaūtas*, *skliaūstas* ir *skliūstas*. Dažnesnis variantas *skliaūtas* „skliutas“, ir šnektos, kurios jį pažįsta, plačiai išsibarsčiusios ir po Aukštaičius, ir po Žemaičius (be LKA I 88 nurodytų 5 vietų, LKŽ s. v. 1 *skliaūtas* 4 pridėtos dar 3 šnektos: Švenčionys, Šiluva ir Plūngė). Visai reti kiti du pavadinimai: *skliaūstas*, Atlaso rengėjų rastas (greta *skliūtas*) Magūnuose (į šiaurės rytus nuo Nemenčinės) ir *skliūstas* – Ignalinoje. *Skliūtas*, *skliaūtas*, *skliaūstas* ir *skliūstas* forma ir reikšmė sakyte sako, kad jie darybiškai turėtų būti įrankių pavadinimai, o nomina instrumenti kategorijos atstovai daromi, kaip žinoma, iš veiksmažodžių, reiškiančių atsakančiais įrankiais atliekamus veiksmus. Ieškoma pamatiniu veiksmažodžiu būtų galima laikyti *skliaūsti* (-čia, -tė) – bent jau formaliai nėra kliūčių tiesiai iš jo vesti visus ką tik minėtus pavadinimus, vienus skiriančios galūnės vedinių (*skliaūtas* ir – su balsių kaita – *skliūtas*, plg. *gr(i)áužas*, *gr(i)ūžas*; *smeigà*, *smaigà*, *smaigas*), kitus – prie priesagos -(s)tas (*skliaūstas* ir – su kaita – *skliūstas*, plg. *gr(i)aužtas*; *smeigtas*, *smeig(s)tis*, *smaig(s)tas*). Kebliau yra su semantine puse: tos reikšmės, kuriomis dabar vksm. *skliaūsti* (-čia, -tė) vartojamas („daryti skliautą, skliautuoti; glausti (ausis); imti į skliaustus“ ir kt.), jau nebegali suteikti semantinės atramos minėtiems vediniams, tad ir apskritai vargiai tiktų sakyti, kad kadaisinės darybos opozicijos dar ir dabar tebėra gyvos bei aiškiai suvokiamos. Antra vertus, *skliaūsti* (-čia, -tė) turi ir tokių semantinių bruožų, kurių sąsaja su laukiama pirmine reikšme „skelti“ dar nesunkiai apčiuopiama. Čia galima priminti LKŽ 1 *skliaūsti* 5 „daryti skliausčią, nuožulnų, sklembti“ bei panašią 1 *nuskliaūsti* 1 reikšmę (iš *Sienojai nuskliausti* ir kitų tokių iliustracinių pasakymų matyti, kad gal nėra žymesnio reikšmių skirtumo nuo „(įskypai) (nu)tašyti, (nu)skelti, (nu)sklembti“). Dar geriau ta reikšmė išlaikyta gretimio veiksmažodžio, tesiskiriančio dantinio priebalsio skardumu kamieno pabaigoje: 2 *apskliaūsti* (-džia, *apskliaudė*) „šiek tiek aptašyti, aplyginti“. Retas la. trm. *sklaūst*² (-žu, -du) tik ir žinomas reikšme „(iš ilgumo) įskypai pjauti, kirsti“ (EH II 505). Be skliuto pavadinimų, yra ir daugiau vedinių, suponuojančių pamatinio veiksmažodžio pirminę reikšmę „(įskypai) skelti“, pvz.: *skliaūsčias* (ir *kliaūsčias*) „esantis briauna žemyn; siauras, liesas“, *nuskliautnūs* „nuožulnus“, *praskliautys* „kurio siauras pasturgalis“, *skliautė* „skiautė“, la. trm. *sklaūdiņš* „duonos riekelė“ (EH II 505). Dairantis tolimesnių giminaičių, pirmiausia galima stabtelėti ties tokiais – beje, gana retais – tarmių žodžiais, kurie vietoj dantinio plėstuko turi lūpinį, tačiau semantiškai gal dar mažiau nutolę nuo pamatinės reikšmės, pvz.: *nuskliaūbti* (-ia, *nuskliaubė*) „nusklembti (įskypai, įžambiai nutašyti, nupjauti, nukirpti...)“, la. *nuosklāūbt* (be lokalizacijos) „įskypai nupjauti (nusmailinti?)“ (EH II 86; tačiau

šklaūbt bežinomas reikšme „skliausti (ausis)“ (628), *šklaubeniski* „kreivai, įskypai“ (*nuogriezti maizi š.*) (628), lie. *skliūbė* „riekė, abišalė, sklumbas“. Kad seniau būta ir tokio veiksmazodžio, kuris dar neturėjo nė jokio priebalsinio plėstuko, matyti, rodos, iš sukonkretėjusio ir taip užsilikusio jo abstrakto *sklāvums* „nusklembtas (nukirstas) rąsto galas; nebenupjautas, o nuskeltas lentos galas“ (ME III 883). Su tuo veiksmazodžiu gal iš esmės tapatintinas ir la. trm. *klaūt* (*kļauju, kļāvu*) „kirsti, smogti“ (Endzelynas dėl jo teuzsiminė – su klaustuku – sl. **k'ujō* „lesu, kertu (snapu)“ ME II 239; slavų žodžiai paprastai kitaip aiškinami, tačiau gal galėtų ir čia priklausyti, ypač plg. sl. *кльвѣць: s. r. *κλεεϋς* „kūjelis; kirtiklis; kaltukas girnoms kalti; kovos kirvelis“, ukr. trm. *кльвѣц'*, *кльвѣць* „kaplio pavidalo kirtiklis girnoms“ ir kt.). Turiniu ir forma artimas lie. trm. *skliėti* (-ja, -jo) „skeisti, kloti“ laikomas žodžiu, turinčiu, be pirminės šaknies, balsinį plėstuką, o žodžiuose *sklelsti* (-džia, -čia), (*s*)*klėsti* (-ėčia), taip pat *sklėsti* (*skleñdžia*), *skleñbti* įžiūrimas dar ir priebalsinis plėstukas. Panašų skaidymą pritaikius la. *skļaut (ir *kļauūt*?) ir kitiems jau minėtiems tolimesniems dariniams (*skliaūsti*, -*skliaūbti*...), skirtumas tarp vienos ir kitos žodžių serijos iš esmės būtų suvestas į skirtingą balsinį plėstuką ir neliktų kliūčių teigti, kad tai giminiški žodžiai, nes ne tik vieni (*sklelsti*...) būtų laikomi plačiai pažįstamos indoeuropiečių šaknies *(*s*)*kel-* „skelti, pjauti“ atstovais (taip ir Frenkelio žodyne), bet ir kiti (*skliaūsti*...). Santykis tarp *(*s*)*kel-* ir *(*s*)*kleu-*, *(*s*)*klei-* iš esmės nesiskiria, pavyzdžiui, nuo santykio tarp pirminės šaknies (ide.) **sek-* „pjauti, skirti“ (s. lie. *į-*, *iš-sėkti* „įrėžti, išgraviruoti“...) ir jos plėtinių **skeu-* „t. p.“ (lie. *skiaū-tė*...), **skei-* „t. p.“ (lie. *skle-sti*, -*džia*...). Žodžių, turinčių *(*s*)*kleu-*, semantinis sutapimas su šaknies *(*s*)*kel-* žodžiais (*skėlti*...) net akivaizdesnis, negu žodžių, turinčių *(*s*)*klei-*, todėl į pastangas pripažinti bei kažkuriuo būdu paaiškinti ir jų formos tarpusavio sąsają turėtų būti žiūrima palankiai ar bent jau nuolaidžiai.

Palikus žodžių su *(*s*)*kleu-* tolesnio etimologizavimo – jų šliejimo galiausiai prie ide. *(*s*)*kel-* – perspektyvą vos užsimintą ir grįžtant prie temos – skliuto pavadinimų nagrinėjimo, belieka paryškinti, kad vksm. *skliaūsti* (ir kitų giminiškų žodžių) dar nesunkiai įžiūrima pamatinė reikšmė „(įskypai) skelti, tašyti“ labai tiko, kai norėta skliutą (ar ir šiaip tašomąjį kirvį), kuriuo išilgai dorojamas medis, pavadinimu aiškiai atskirti nuo paprastojo kirvio, kuriuo medis pirmiausia skersai kertamas, kapojamas.

Iš dar nemintų ypatingesnių žodžio *skliūtas* variantų dažnesnis yra *škliūtas*, be šiaurės rytų Lietuvos kampo, žinomas ir iš poros visai kitur esančių šnektų – Dotnuvės ir Kelmės (LKA I 88). Jo *š-* atskiro aiškinimo nereikalauja: tarmėse apstu žodžių su *š-* vietoj *s-*, ir padėtis priešais *k* tokiam kitimui ypač palanki. Išeitų, kad panašų pradžios priebalsio svyravimą slavų pasiskolintame žodyje būtų galima laikyti (bent dalimi atvejų) jau perimtu iš originalo kalbos, nors vėlesnis lituanizmo fonetinis pakaitimas irgi nėra neįmanomas (plg. Blt V 152 t.). Kitus du visai retus variantus, kurie geografiškai labai tolimi: *kliūtas* žinomas iš žemaičių (Kelmės), o *kliūčiai* – iš rytų

aukštaičių palatvės (Obėlių), sieja vienas bendras fonetinis bruožas – jie abu neturi pradinio *s-* (antrasis nuo visų kitų pavadinimų bei variantų dar nelauktai atsiskiria kitonišku kamiengaliu). Be *s-*, kaip jau buvo matyti, pasitaiko ir daugiau **(s)kleu-* grupės žodžių.

Pereinant prie latvių kalbos panašių skliuto pavadinimų, pirmiausia reikia stabilėti prie tokių, kurių panašumas į lie. *skliūtas* (ir jo variantus) tikrai negali būti atsitiktinis. O tokių yra tik du reti variantai, etimologų, rodos, iki šiol nekommentuoti: *škšuts*, žinomas iš poros latgalių šnektų Daugpilio kampe – Bebrenės (tikriau Kaldabrunios) ir Kalupės (EH II 628), ir *škšuts*, pakliuvęs į J. Kurmino 1858 m. latgališką žodyną: *TOPOR. Ascia. Cierwis, skluts plotnika* (219; ten pat atskirame straipsnyje dar dem.: *sklutens plotnika*; nuo skliuto, be kitų kirvių, čia atskirtas, nusižiūrėjus į prototipinį SD⁵, račių kirvis: *BARTA ... Cierwys ratnika* 3). Atsižvelgiant į geografiją, į Kurmino žodyno palyginti didesnę pralaidumą lituanizmomams (apie tai LKK VI 311) ir į jau pažįstamą lie. *skliūtas* gebėjimą skverbtis į kitas kalbas, čia veikiau reikėtų kalbėti ne apie giminybę, o apie skolinimą (nepamirštant, kad bent iš dalies dar būtų įmanomas ir baltarusių kalbos tarpininkavimas).

Painiau yra su tais latvių kalbos pavadinimais, kurie, nors šiaip ir panašūs į ką tik minėtus bei į lie. *skliūtas*, aiškiai nuo jų atsiskiria *-k-* neturėjimu: *shute* (ME III 942), *šhuta* (KR III 493), *šhute* (ME IV 60), *šhutenis* (60), *šhuts* (EH II 643), *šhuta* s. v. *šhute* (ME IV 77; antrasis ir EH II 647), *šhutka* (EH II 647), *šhuts* (647). Atskirų variantų paplitimas labai nevienodas, tačiau apibendrinamai galima pasakyti, kad toks pavadinimas (be *-k-*) randamas (ar bent dar buvo rastas Miülenbacho žodyno rengimo laikais) iš įvairių šnektų, plačiai pasklidusių bemaž po visą Latviją (ryškesnė išimtis gal būtų pietryčių kampas), tik tankiau rytinėje negu vakarinėje pusėje. Dažniausias variantas *šhute* turi pretenziją į bendrinės kalbos leksiką (įtrauktas į LLVV VII₂ 390 greta mažiau apibrėžtos bei labiau įvairuojančios reikšmės *teslis* 512). Iš leksikograful bene pirmasis pavadinimą *šhute* (*šhute*) į savo 1789 m. žodyną yra įtraukęs Stenderis, pažymėdamas, kad tai Aukštaičių žodis (norminiu raštu žodžiu, matyt, laikydamas sinonimą *platicirvis*): *fchlutte, Zimmermanns Plattbeil. Obl. I 250* (plg. dar *plattzirwis, Plattbeil, Zimmeraxt I 198*); *Plattbeil, platzirwis, (fchlutte, Oberl.) II 459* (plg. *Zimmeraxt, timmermanna platzirwis II 725*). Ankstesniame, 1761 m., Stenderio žodyne tebuvo (s. v. *plats*) vienas *platicirvis*: *plattzirwis Plattbeil, Zimmeraxt (107)*, prieš tai jau randamas ir Elverso žodyne (1748 m.): *axt, Zirwis, Zimmermanns Axt, Platzirwis, Zirris (80)*; *Zimmer Axt, Timmermanna platzirwis (298)*. Pasidairius po seniausius latvių kalbos žodynus, matyti, kad Mancelis (1638) specialaus skliuto pavadinimo neturi, nors progų tam lyg ir buvo, plg. jo (originale puslapiai nenumėruoti): *Axt / Zirwiſt; Beil / Zirwis*, o kitos (teminės bei posakių) jo Lettus dalies XXVII skyriuje, kur kliudomi žemės ūkio įrankiai, vėl tik *ein Beil / Zirwis* ir dar *eine Hacke / Kapplis*. Antrajame, Elgerio, žodyne (1683) skliutas jau minimas, tačiau nuo amatininkų kirvio griež-

čiau neatskirtas: *Topor Afcia. Cyrwis temernea* (atskirai dar dem. *Temernea cyrwins*) (546); *Bártá. Afcia plaustrarij. Cyrwis / Tymermaniê Cyrwis D. Bindaks* (7). Dėl vienažodžio pavadinimo, paskolinto iš v. *Bindax* ir visai neįdėto į Miülenbacho žodyną, galima pridurti, kad lie. *bindōkas* dabar iš tarmių „skliuto“ ar ir platesne „tašomojo kirvio“ reikšme kaip ir nežinomas (plg. LKŽ I²829) – juo paprastai vadinamas arba skaldomasis kirvis, arba skaptuojamasis, vedega (LKA I 87). Latvijos pietvakarių pakraščio leksikografas Langijus savo rankraštiniame žodyne (1685) skliutą (o gal ir apskritai tašomąjį bei amatininkų kirvį) vadino net trejopai: *Žirwis, ein Axt oder Beil. diſch Žirwis, Raſſer' Žirwis, und mit einem Wort – Sullekſts, ein Žirſer=Beil* (Lj 357, orig. 180); *Balokas ar diſcha Žirw' taſtiht (aptähſt), die Balken mit dem Žirſer Beil behauen* (305, orig. 154). Dėl antrosios vietos plg. ME IV 135 s. v. *taſtīt* panašią citatą iš Fiurekerio maždaug to paties meto rankraštinio žodyno nuorašo: *t. baſſaus ar diſtu cirvi*. Langijaus vienažodį pavadinimą *Sullekſts* Blesė veikiausiai teisingai įtarė galint būti germanizmą, dėl pirmojo sando nurodydamas v. v. a. *sūl*, v. v. ž. *sule* „Säule“, o dėl antrojo – v. *Axt* (Lj 549).

Endzelynas, drauge su la. *slute* bei *šlute* užsiminęs ir lie. *skliutà*, užuot ką nors aiškines, pasitenkino klausimu „iš kur?“ (ME III 942), tikriausiai turėdamas galvoje skolinimo šaltinį. Frenkelis, *skliuto* skoliniu nelaikydamas, irgi jį palygino su la. *slute*, *šlute*, dar pridėdamas (iš pastarojo padarytą) *šlutēt* „(skliutu) apkapoti, (mentele) žievę lupti“ (F r a e n k e l 811 t.). Fonetinis lietuvių ir latvių žodžių skirtumas tarsi nė nepastebėtas.

Atkritus įtarimui, kad tai kažkoks klajoklis žodis, nebegalima nuolaidžiai žiūrėti ir į jo formos neįprastą įvairavimą, teisinti jį tokioms izoliuotoms svetimybėms būdingu didesniu formos nestabilumu, atsitiktiniais iškraipymais. Dabar la. *šlute* (*slute*...) tapatumas su lie. *skliutas* galėtų būti įrodytas tiktai paaiškinus *-k-* išnykimą latvių kalboje. Spėjimas, kad bent dalyje latvių tarmių *skl-* išvirtęs į *sl-* (anksčiau vienas kitas kalbininkas buvo mėginęs tokį kitimą priskirti apskritai baltų kalboms), nėra pasitvirtinęs. Endzelynas, konstatavęs, kad iš tiesų yra latvių šnektų, visai neturinčių žodžių su *skl-*, kartu yra teisingai pridūręs, jog sykiu tose šnektose nematyti žodžių, kurių *sl-* būtų ne iš seno, o vietoj *skl-* (E n d z e l i n s LVG 224 t.). Kad tikrai taip, dabar akivaizdžiai galima įsitikinti iš tritomio Ėrgėmės žodyno (KR), kaip tik neturinčio žodžių su *skl-*, bet sykiu nė vienu aiškiu pavyzdžiu nepatvirtinančio *skl-* > *sl-* (*slidēt* „slysti“ ir keletas kitų giminiškų žodžių, nors kitur pasitaiko ir *sklidēt, sklīdēt* „t. p.“, laikomas turinčiu seną *sl-*, plg. ir lie. *slýsti*; iš kitų žodžių gal dar galėtų bent kiek kilti *slmēsts* „kaišena, drožtuvas“ šalia kitur retkarčiais pasitaikančio *sklīmēsts* „t. p.“, tačiau tai germanizmas, kildinamas iš v. ž. *snīd(e)mest* ME III 936, ir jo įprastiniai bei plačiai pažįstami variantai su *sl-* negali būti atsiradę iš atsitiktinio varianto su *skl-*, kuris pats yra antrinis). Tad net apie Ėrgėmės *šlute, šlute* (*šluta, šluta*) „skliutas, pabėgių tašomasis platus kirvis“ (KR III 493) netiktų sakyti, kad tai *-k-* netekusios formos.

Užuot la. *šlute* (*slute...*) iš karto siejus ar net tapatinus su lie. *skliūtas*, geriau pirma pasidairyti tikresnių ar bent jau artimesnių giminaičių pačioje latvių kalboje. O jų ten yra ne vienas. Be retesnių *šlūt*² „skelti, tvoti“ (ME IV 68), (su dantiniu plėstuku) *nūošlāust* „nusklembti“ (II 868), čia minėtinas visas būrys semantiškai glaudžiai susijusių žodžių su lūpiniais plėstukais: *šlāubt* (*šlāubju*, *šlāubu*) „sklembti (pvz., baslio galą)“ (IV 65), *šlāubiens* „iskypas nutašymas“ (EH II 644), *šlāubs* „iskypas, nuožulnus; status; nusklembtas, nusmailintas (ir kt.)“ (ME IV 64 t., EH II 644), dkt. „(iš abiejų galų) įžambiai nuskeltas frontono rąstas“ (ME IV 65), *šlāubināt* „nusklembti“ (64), *šlāubans* „iskypas, nuolaidus“ (64, EH II 644), *šlāubēns* „nusklembtas, nusmailintas“ (ME IV 64), *šlāubeniski*² (*šlāubiniski*) „nusklembtai, smailai; pašliautiniai, iskypai; išilgai, glotniai“ (64, EH II 644), *šlāubeniski* „įžambiai, išilgai“ (ME III 918, EH II 521), *šlāūpt* (*šlāupju*, *šlāupit*) „sklembti (rąstą)“ (ME IV 68, EH II 644) ir *nūošlāupt* „nusklembti, nusmailinti galą, paštrinti; nupjauti, atskiebtį“ (ME II 868, EH II 96), *šlāupēt* (-ēju) „(nukapojant, pjaustant) sklembti, galą ploninti, smailinti“ (ME IV 67), *šlāūps*² „nuožulnus, nusmailintas“ (67, EH II 644), *šlāupēns* „kreivas, iskypas“ (EH II 644), *šlāupstas* „trumpėjantys skersiniai rąstai trobesio galiniame skliaute, frontono sienojai“ (ME IV 67), *šlāupsts*² „rąsto nusklembimas (galuose); medžio užkirtimas prie kelmo; pantai, juostos“ (67 t., EH 644). Artimiausi la. *šlute* (*shute...*) giminaičiai, kaip matyti, savo turiniu ir forma nuostabiai panašūs į lie. *skliūtas* giminaičius. Nelieka nė mažiausios abejonės, kad ir latvių skliuto pavadinimas pasidarytas iš „(iskypai) skelti“ reikšmės veiksmazodžio ir kad maždaug tokią reikia pripažinti buvus ir visos giminiškų žodžių grupės pirminę reikšmę.

Iš lietuvių kalbos tiesiai su la. *šlute* turėtų būti siejamas ne *skliūtas*, o tik iš Gruzdžių pažįstamas *šliūtas* „t. p.“ (LKA I 88). Būdamas ne iš pačios palatvės ir dar skirtingo kamiengalio, gal jis neturėtų būti laikomas leticizmu, o veikiau giminišku žodžiu, šalia kurio pirmiausia dar tikėtų priminti *šliūti* (*šliūna*, *šliūvė*) „trenkti, tvoti“ (LKŽ XIV 1055), *šliūti* (*šliūva*, *šliūvo*) „krypti, šlyti“ (LKŽ XV 10), *pašliaūtas* „kultūvė linų galvoms kulti“ (IX 576).

Nenorint la. *šlute* (ir lie. *šliūtas*) žodžių grupės visai atskirti nuo lie. *skliūtas* labai panašios žodžių grupės, gal reikėtų pripažinti, kad ir ši yra susidariusi laipsniškai plečiant tą pačią pirminę šaknį ide. **(s)kel-* „skelti, pjauti“, tik šį sykį kiek kitą, palatalinį jos variantą **(s)kēl-*. Tuo variantu pirmiausia remtųsi plėtinys **(s)kēu-* „skelti“, o tai jau ne vien teorinis konstruktas, bet kartu ir realios žodžių grupės tiesioginio pamato visai įmanoma rekonstrukcija. Įsivestas **(s)kēu-* „skelti“ ne tik leidžia paaiškinti la. *šlute*, bet ir akivaizdžiai su juo susijusius (priebalsiniais plėstukais praplėstus) *nūošlāust*, *šlāubt*, *šlāūpt* ir kt., iki šiol traktuotus skyrium ir iš esmės likusius be etimologijos: esamas spėjimas (ME IV s. v. *šlāubs* ir *šlāūps*²), kad tai galėtų būti atstovai ide. šaknies **(s)leub(h) - / *(s)leup-* „karoti; glebnus“, rekonstruojamos remiantis bemaž vien germanų leksika (plg. P o k o r n y I 964 t.), nėra įtaigus, ypač dėl semantinės prarajos, be to, taikomas tik daliai grupės žodžių (tiems, kurių kamienas baigiasi lūpinio priebalsiu).